

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ (10/6/2022)

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Α) Φροντιστήριο της Τραπεζούντας: Το Φροντιστήριο της Τραπεζούντας, που είχε ιδρύσει το 1682 ο μεγάλος Τραπεζούντιος δάσκαλος του Γένους Σεβαστός Κυμινήτης και λειτούργησε παρά τις αντιξοότητες μέχρι το 1922, έπαιξε σημαντικό ρόλο στην πνευματική και ηθική ανάπλαση των Ελληνοποντίων και στην ανάπτυξη της εθνικής τους συνείδησης.

Β) Κοινοβουλευτική ομάδα των Ιαπώνων: Το μοναδικό νέο πολιτικό στοιχείο έως το 1909 ήταν η εμφάνιση της κοινοβουλευτικής ομάδας των Ιαπώνων, πολιτικού μορφώματος υπό τον Δημήτριο Γούναρη, που ιδρύθηκε το 1906. Επίκεντρο της κριτικής του ήταν η αδυναμία του πολιτικού συστήματος να προσαρμοστεί στις εξελίξεις της κοινωνίας. Η ομάδα δεν μπόρεσε να επιβιώσει και διαλύθηκε το 1908.

Γ) Εθνικόν Κομιτάτον: Πολιτικός σχηματισμός με μικρότερη απήχηση στην Εθνοσυνέλευση του 1862-1864 (που θα εκπονούσε το νέο σύνταγμα) ήταν το Εθνικόν Κομιτάτον υπό τον Επαμεινώνδα Δεληγιώργη, που υποστήριζε την ανάπτυξη του κοινοβουλευτισμού και τον εκσυγχρονισμό της χώρας, οικονομική ανάπτυξη και μεταρρυθμίσεις στη διοίκηση και στο στρατό, πολιτισμική εξάπλωση στην Οθωμανική αυτοκρατορία.

ΘΕΜΑ Α2

1. ΣΩΣΤΟ
2. ΛΑΘΟΣ
3. ΛΑΘΟΣ
4. ΣΩΣΤΟ
5. ΣΩΣΤΟ

ΘΕΜΑ Β1

Το τρικουπικό κόμμα ήδη από το 1875 παρουσίασε ένα συστηματικό πρόγραμμα εκσυγχρονισμού της χώρας, αρκετά κοντά στις αντιλήψεις του Κουμουνδούρου, το οποίο προέβλεπε:

- συγκρότηση κράτους δικαίου,
- εξορθολογισμό της διοίκησης, κυρίως με τον καθορισμό των προσόντων των δημοσίων υπαλλήλων, ώστε να περιοριστεί η ευνοιοκρατία,
- ανάπτυξη της οικονομίας και κυρίως ενίσχυση της γεωργίας,

- βελτίωση της άμυνας και της υποδομής, κατά κύριο λόγο του συγκοινωνιακού δικτύου της χώρας.

Για την υλοποίηση αυτού του προγράμματος έγιναν οι εξής προσπάθειες:

1. οργανωτικές μεταβολές και βελτίωση των οικονομικών του κράτους, με την αύξηση των φόρων και τη σύναψη δανείων και
2. παροχή κινήτρων στην ιδιωτική πρωτοβουλία για επενδύσεις. (Εδώ μπορεί να προστεθεί το χωρίο από τη σελίδα 81 «Στα εδάφη της Θεσσαλίας, στα οποία κυριαρχούσε η μεγάλη ιδιοκτησία, οι τρικουπικοί υποστήριζαν τους μεγαλογαιοκτήμονες»)

ΘΕΜΑ Β2

α) Η ΕΑΠ διέκρινε την αποκατάσταση των προσφύγων σε αγροτική (παροχή στέγης και κλήρου στην ύπαιθρο) και αστική (παροχή στέγης στις πόλεις). Μολονότι οι περισσότεροι πρόσφυγες ασκούσαν στην πατρίδα τους «αστικά» επαγγέλματα (σχετικά με το εμπόριο, τη βιοτεχνία-βιομηχανία κτλ.), δόθηκε το βάρος στη γεωργία, γιατί:

- υπήρχαν τα μουσουλμανικά κτήματα (κυρίως στη Μακεδονία, αλλά και στην Κρήτη, τη Λέσβο, τη Λήμνο και αλλού),
- αγροτική αποκατάσταση ήταν ταχύτερη και απαιτούσε μικρότερες δαπάνες,
- η ελληνική οικονομία βασιζόταν ανέκαθεν στη γεωργική παραγωγή,
- υπήρχε η πολιτική σκοπιμότητα της αποφυγής κοινωνικών αναταραχών με τη δημιουργία γεωργών μικροϊδιοκτητών αντί εργατικού προλεταριάτου.

β) Εξάλλου, δόθηκε προτεραιότητα στην εγκατάσταση των προσφύγων στη Μακεδονία και τη Δυτική Θράκη καθώς:

◇ ήταν δυνατόν να χρησιμοποιηθούν τα μουσουλμανικά κτήματα και τα κτήματα των Βουλγάρων μεταναστών (σύμφωνα με τη συνθήκη του Νείγυ). Αυτό θα καθιστούσε τους πρόσφυγες αυτόνομοι σε σύντομο χρονικό διάστημα και θα συντελούσε στην αύξηση της αγροτικής παραγωγής,

◇ θα καλυπτόταν το δημογραφικό κενό που είχε δημιουργηθεί με την αναχώρηση των Μουσουλμάνων και των Βουλγάρων και τις απώλειες που προκάλεσαν οι συνεχείς πόλεμοι (1912-1922). Επιπλέον, έτσι εποικίζονταν παραμεθόριες περιοχές.

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

Η Μικρασιατική καταστροφή, το φθινόπωρο του 1922, σηματοδότησε τη μεγάλη έξοδο του ελληνικού χριστιανικού πληθυσμού από τη Μικρά Ασία, γράφει ο Μ. Liewellyn Smith στο γ' κείμενο. Αφού χωρίστηκαν τα γυναίκόπαιδα από τους άντρες, στοιβάχτηκαν στα πλοία και συνέρρευσαν στον Πειραιά και τη Θεσσαλονίκη, τα δύο μεγάλα λιμάνια

υποδοχής των προσφύγων, ενώ παρατηρητές της εποχής σημείωναν ότι οι πρόσφυγες αρχικά δεν έδειχναν καμιά βούληση.

Στην αρχή το κράτος αντιμετώπισε με τα μέσα που διέθετε τις πρώτες στοιχειώδεις και πιεστικές ανάγκες των προσφύγων: διατροφή, προσωρινή στέγαση, ιατρική περίθαλψη. Κινητοποιήθηκαν επίσης ιδιώτες, ατομικά ή οργανωμένα. Αποφασιστική, ιδιαίτερα για την ιατρική περίθαλψη και την παροχή φαρμάκων, υπήρξε η δραστηριοποίηση στην Ελλάδα ξένων φιλανθρωπικών οργανώσεων. Διενεργήθηκαν έρανοι, οργανώθηκαν πρόχειρα συσσίτια και έγινε προσπάθεια για καθημερινή διανομή ψωμιού, παροχή ρουχισμού και άλλων ειδών πρώτης ανάγκης. *Ο M. Liewellyn Smith υπογραμμίζει τη στήριξη φιλόνητων εθελοντών, που προσέφεραν σούπα, ψωμί και κουβέρτες στους πρόσφυγες προκειμένου να ορθοποδήσουν.*

Σύμφωνα με το κείμενο Γ' αρχικά οι πρόσφυγες συνωστίστηκαν, για πολλούς μήνες, σε αυτοσχέδια προσφυγικά στρατόπεδα, κάτω από σκηνές στον περίβολο του ναού του Ολυμπίου Διός στην Αθήνα και αλλού, ενώ το έργο της προσωρινής στέγασής τους ανέλαβε το Υπουργείο Περιθάλψεως, που ενισχύθηκε με έκτακτο προσωπικό. Το κείμενο Α' συμπληρώνει ότι τον Σεπτέμβριο του 1922, το Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας με απόφασή του επέτρεψε την τοποθέτηση κρεβατιών στους διαδρόμους ξενοδοχείων. Στη συνέχεια το Ταμείο Περιθάλψεως Προσφύγων (ιδρύθηκε το Νοέμβριο του 1922) ανήγειρε ξύλινα παραπήγματα για τη στέγαση των προσφύγων. Πλήθος ξεπρόβαλαν οι αυτοσχέδιες κατασκευές που χρησίμευαν ως προσωρινά καταλύματα (καλύβες, παράγκες, σκηνές) γύρω από τις πόλεις, σε πλατείες ή στα κενά οικοπέδα των πόλεων. Δεν έμεινε χώρος στεγασμένος που να μη χρησιμοποιήθηκε: σχολεία, εκκλησίες και τζαμιά, στρατώνες, θέατρα, δημόσια κτίρια, αποθήκες, υπόγεια. Πράγματι, στο κείμενο Α' διεκτραγωδείται η κατάσταση στην Αθήνα και τον Πειραιά εκείνο το δύσκολο φθινόπωρο του 1922 και επιβεβαιώνονται οι παραπάνω πληροφορίες• κεντρικές πλατείες, δρόμοι, δημόσιες υπηρεσίες, θέατρα, ξενοδοχεία, λουτρά, αποθήκες και υπόστεγα χρησιμοποιήθηκαν για τη στέγαση χιλιάδων ανθρώπων. Τον Δεκέμβριο του 1922, σύμφωνα με ανακοίνωση του γραφείου του δημάρχου Αθηνών, περίπου 70.000 πρόσφυγες φιλοξενούνταν σε 130 πρόχειρους καταυλισμούς διάσπαρτους σε όλη την Αθήνα, ενώ η δημοτική αρχή, με «αντίπαλο» τον χρόνο, προσπαθούσε να διαμορφώσει και να καθαρίσει τους χώρους, που θα στέγαζαν προσωρινά τους πρόσφυγες. Επιτάχθηκαν τα άδεια σπιτικά σε όλη την Επικράτεια. Καταλήφθηκαν ακόμη και κατοικούμενοι χώροι, οι ένοικοι των οποίων μοιράστηκαν την κατοικία τους με τους πρόσφυγες. Ενδεικτικές του στεγαστικού αδιεξόδου και του τρόπου αντιμετώπισής του από τους πρόσφυγες είναι οι μαρτυρίες της Τασίας Χρυσάφη – Ακερμανίδου και της Φιλιώς Χαιδεμένου. Η πρώτη -γεννημένη σε ένα από τα πλοία που μετέφεραν τους πρόσφυγες στην Ελλάδα- αναφέρει ότι η οικογένειά της, μετά από μια πολύμημη αναζήτηση στέγης, βρήκε καταφύγιο στη συνοικία Γαργαρέττα κάτω από την Ακρόπολη, όπου μια κυρία τους παραχώρησε τον μοναδικό διαθέσιμο χώρο του σπιτιού, το κοτέτσι στην αυλή της! Αφού πρώτα έσφαξε τη μία κότα της, ασβέστωσε τον χώρο και το πρώτο «σπίτι» της οικογένειάς Ακερμανίδη ήταν «έτοιμο»! Σε αυτό η οικογένεια διέμεινε τουλάχιστον ένα μήνα, μετά την άφιξη της στη χώρα. Η δεύτερη, διέμεινε το πρώτο βράδυ με την οικογένειά της στην εκκλησία του Αγίου Νικολάου, που τους υπέδειξε ο βαρκάρης που τους μετέφερε στο λιμάνι. Στην εκκλησία ήταν

συγκεντρωμένοι και πολλοί ακόμη πρόσφυγες, ενώ η παραμονή της εκεί, όπως λέει, της φάνηκε αιώνας... Όταν ξημέρωσε, η οικογένεια της Φιλιάς αναζήτησε το σπίτι του συγγενή της, Γιάννη Σιδέρη, το οποίο εντόπισαν σχετικά εύκολα. Στο κτίριο, όπου διέμενε ο συγγενής της, ζούσαν ακόμη πέντε έξι πάμπτωχες οικογένειες ενοικιαστών, που μοιράζονταν όλοι μία κοινή κουζίνα. Η υποδοχή που επιφύλαξαν στην οικογένεια της Φιλιάς ήταν εγκάρδια: «μας καλοδέχτηκαν... έστειλαν να βρουν το θείο μου το Γιάννη... μας φρόντισαν και μας έβαλαν να φάμε». Η ίδια μάλιστα θυμάται ότι αγωνιούσαν για τους δικούς τους και ρωτούσαν τους ανθρώπους εκεί αν τους είχαν δει...

ΘΕΜΑ Δ1

A) Η κρίση που είχε ξεσπάσει στην Κρήτη, εξαιτίας της αντιπαράθεσης του Ε. Βενιζέλου και του πρίγκιπα Γεωργίου αναφορικά με τους χειρισμούς στο ενωτικό ζήτημα, κορυφώθηκε στις 18 Μαρτίου 1901, όταν ο Γεώργιος απέλυσε τον Βενιζέλο από το αξίωμα του υπουργού. Για να υποστηρίξει τις απόψεις του στο εθνικό ζήτημα της Κρήτης, ο Βενιζέλος δημοσίευσε στην εφημερίδα «Κήρυξ» των Χανίων, που ο ίδιος εξέδιδε, πέντε πολύκροτα άρθρα, με το χαρακτηριστικό τίτλο «Γεννηθήτω φως», στα οποία εξηγούσε τη στάση του και απαντούσε στις κατηγορίες των αθηναϊκών δημοσιευμάτων, που παρουσίαζαν τον ίδιο ως ανθενωτικό και τον πρίγκιπα ένθερμο αγωνιστή υπέρ της ενώσεως. Σύμφωνα με τον Ε. Χαλκιαδάκη ο Βενιζέλος στο προσωπικό του σημειωματάριο υπογράμμιζε ότι η ατελέσφορη πολιτική του Αρμοστή στο ενωτικό ζήτημα, προκάλεσε την έκρηξη του τελευταίου, που δεν δίστασε να αποποιηθεί την ευθύνη του για τη στασιμότητα στην οποία είχε περιέλθει το Κρητικό Ζήτημα, και να την επιρρίψει στον πρώην υπουργό δικαιοσύνης. Χαρακτηριστικά ο Ε. Βενιζέλος ανέφερε ότι υπήρξε ο αποδιοπομπαίος τράγος των ανεπιτυχών πρωτοβουλιών του πρίγκιπα. Οι κινήσεις του Βενιζέλου έκαναν τον Γεώργιο να ακολουθήσει πολιτική αδιαλλαξίας και να προχωρήσει σε μέτρα περισσότερο αυταρχικά, με την απαγόρευση της ελευθεροτυπίας και με διώξεις και φυλακίσεις διακεκριμένων μελών της κρητικής αντιπολίτευσης.

Κάτω από τις συνθήκες αυτές, τα πολιτικά πράγματα στην Κρήτη οδηγήθηκαν σε πλήρες αδιέξοδο και όλες οι προσπάθειες συνδιαλλαγής των αντίπαλων πολιτικών μερίδων ναυάγησαν. Ο Κ. Σβολόπουλος συμπληρώνει ότι ο Βενιζέλος, αν και πολιτικά απομονωμένος, μετά την απόλυση και εγκατάλειψη του προγράμματός του τον Απρίλιο του 1901, αποτέλεσε τον πρώτο αντιπολιτευτικό πόλο στο νησί, συνασπίζοντας γύρω του όλους, όσοι ήταν δυσαρεστημένοι από την αυταρχική πολιτική του Πρίγκιπα. Έτσι σχηματίστηκε μια ισχυρότατη «Ηνωμένη Αντιπολίτευσις», που ενισχυόταν σταδιακά, καθώς ο καιρός περνούσε και η ένωση δεν «ερχόταν». Έμπιστοι συνεργάτες του Βενιζέλου ήταν ο Κ. Φούμης και ο Κ. Μάνος. Οι τρεις αυτοί αποτέλεσαν μια τριανδρία, που δεν δίστασε να προχωρήσει σε δυναμική αναμέτρηση με τον Πρίγκιπα, ο οποίος σύμφωνα με το κείμενο Β', αρνούμενος τον διάλογο μαζί της και αγνοώντας την επιδεικτικά, δυναμίτιζε όποια συμβιβαστική πρωτοβουλία, διχάζοντας έτσι και τον κρητικό λαό.

Στο τέλος του 1904 έληξε η περίοδος της Γενικής Συνέλευσης και προκηρύχθηκαν εκλογές για την ανάδειξη 64 βουλευτών. Σύμφωνα με το σύνταγμα, 10 ακόμη θα διορίζονταν απευθείας από τον Πρίγκιπα.

Β) Η αντιπολίτευση αποφάσισε να μη συμμετέχει στις εκλογές αυτές, κατήγγειλε τα ανελεύθερα μέτρα του Πρίγκιπα και κάλεσε το λαό σε αποχή. Η κατάσταση εκτραχύνθηκε στις 26 Φεβρουαρίου 1905, όταν η τριανδρία της αντιπολίτευσης και 15 άλλοι επιφανείς πολιτευτές συνέταξαν και υπέγραψαν προκήρυξη, με την οποία ζητούσαν μεταβολή του συντάγματος της Κρητικής Πολιτείας. *Οι σκοποί της Ηνωμένης Αντιπολίτευσης παρουσιάζονται στο γ' κείμενο (Προκήρυξη -πρωτογενής πηγή). Πρωταρχικός και κύριος στόχος της ήταν η επίτευξη της ένωσης της Κρήτης με την ελεύθερη Ελλάδα, ένωση που οι Κρήτες επιθυμούσαν εδώ και αιώνες. Σε περίπτωση που η ένωση δεν καθίστατο εφικτή, η Ηνωμένη Αντιπολίτευση θα επεδίωκε την πολιτική προσέγγιση της Ελλάδας, ώστε να μεταβληθεί από διεθνούς απόψεως η κατάσταση στο νησί. Σε περίπτωση που ούτε και αυτός ο στόχος εκπληρωνόταν, η Αντιπολίτευση θα διεκδικούσε την αναθεώρηση του συντάγματος της Κρητικής πολιτείας, με πρότυπο το ελληνικό σύνταγμα, ώστε να απαλλαγεί ο τόπος από τον δεσποτισμό (προφανώς του Γεωργίου, τον οποίο απλώς δεν κατονόμαζε). Την υλοποίηση των παραπάνω στόχων η Ηνωμένη Αντιπολίτευση θα διεκδικούσε «δι' ενόπλων λαϊκών συναθροίσεων». Καταληκτικά, υπογράμμιζε ότι δεν επεδίωκε προσωπική μεταβολή δηλ. την αντικατάσταση του πρίγκιπα Γεωργίου από άλλο πρόσωπο. Ωστόσο σε περίπτωση που αυτό γινόταν, ήταν διατεθειμένη να δεχθεί μόνο Έλληνα Κυβερνήτη, διαφορετικά θα προχωρούσε σε ένοπλη εξέγερση. Παρά την προσπάθεια του Ελ. Βενιζέλου και των συνεργατών του να πείσουν τις Προστάτιδες Δυνάμεις, τον κρητικό λαό και το ελεύθερο Βασίλειο ότι τα κίνητρα τους είναι αποκλειστικά εθνικά, είναι φανερό ότι στρέφονταν και εναντίον του πρίγκιπα, που δεν πραγματοποίησε την ένωση στη διάρκεια της εξαετούς παραμονής του στο νησί. Αξιοσημείωτη είναι η ιεράρχηση των προτεραιοτήτων / στόχων της Ηνωμένης Αντιπολίτευσης • ο Βενιζέλος γνωρίζοντας καλά τους όρους του διπλωματικού παιχνιδιού, αποσκοπούσε ουσιαστικά στη μεταβολή του συντάγματος και των όρων λειτουργίας της της Κρητικής Πολιτείας, κάτι που θα διεκδικούσε ένοπλα -όπως προαναφέρθηκε- για «να φέρει την Κρήτη πιο κοντά στην Ελλάδα». Γι' αυτό τον λόγο η προκήρυξη συνιστά το πρώτο επίσημο επαναστατικό κείμενο, το προμήνυμα της επανάστασης του Θερίσου.*

**ΟΠΟΙΑΔΗΠΟΤΕ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΤΕΚΜΗΡΙΩΜΕΝΗ ΕΙΝΑΙ
ΑΠΟΔΕΚΤΗ**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ:ΜΠΟΥΓΙΑ ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ